

Jernejeva vrnitev.

(Božična povest. — Spisal Cvetinomirski.

I.

Ze par dni je snežilo neprenehoma; vsa zemlja je bila odeta v belo, mrzlo odejo, pa še vedno je ledenelo in zmrzovalo. Nikjer ni bilo več zelenih dreves — gozdovi so ležali beli in nemi kakor nevestina obleka pred potovalčevimi očmi. Tudi vasi in sela po dolinah in gorah so bila zasnežena, pota med njimi na debelo s snegom pokrita, tuintam meter visoko zametena. Mrzel, oster sever je bril preko poljane in gozdov. Tulil je grozno in je pojemał šele onkraj gričev in holmov med gorami, utihnil pa nikdar.

Jernej je gazil sneg in mraz mu je bilo. Komaj je razločeval pot pred seboj, zakaj vedno je migljalo v zraku. Mrgolelo je, snežinke so plesale in se poigravale med seboj kakor za stavo. Jernej je čutil na licih te snežinke, tajale so se na njih velike in ledene, kakor so bile. Videl je nad seboj migljajoče, belo morje, sklonil je zopet glavo in je šel naprej.

Truden je bil Jernej, vendar njegovo srce je bilo kakor spočito in pomlajeno. Nič trudnosti ni bilo v njem. Spomnil se je na dom, ki ga bo zopet enkrat videl — po dolgem, dolgem času. Doma bo o Božiču, mirna tišina bo v izbi, na zapečku bo sedel papa s pipico v ustih, resen, tih bo njegov obraz. Mama, vsa stara, sključena, se bo vrtela za mizo, polno dela, smehljala se bo in se bo ozirala proti durim. Sestra Anka in bratec Manči pa bosta delala jaslice, tam v kotu kraj zastrtih oken, mala, nedolžna, z velikimi, otroškimi očmi. Postavljala bosta pastirce in ovčke po mahu više in više in se pogovarjala važno kakor dva majhna, zgrbančena starčka...

»Sveti večer bo jutri,« je pomislil Jernej. Dvignil je nogo iz snega visoko in se je zavil tesneje v kožuh. »Sveti večer, in tedaj bom prišel domov; čisto gotovo bom prišel, kakor sem bil pisal iz Amerike. Saj hodim že tri dni v snegu in mrazu. O, še en dan, in doma bom!«

Ostreje je zabril sever, huje je pritisnil mraz. Kakor iz ledú je pokalo po težkem, s snegom obloženem vejevju kraj ceste. In Jernej si je potisnil kučmo globoko na oči in na ušesa. Venomer je snežilo, tiho, mirno, kakor v sanjah...

Jernej je postal. V njegovih očeh je bilo veselje, solza radosti se je utrnila v njih in je zdrknila po licih navzdol...

... Doma bo zopet po dolgem času. Pisal je bil, da pride, in tako bo tudi prišel. Star in nadložen bo prišel, ne več mlad in krepak kakor takrat, ko je odhajal v tujino, v daljno, daljno Ameriko... Ves izmučen, zdelan bo stopil čez domači prag. Tiho bo stopal po veži in bo potrkal na hišna vrata. In prišel bo v toplo, gorko izbo, polno smeha in domačega življenja. Vsi mu bodo prihiteli naproti: »Pozdravljen, o Jernej! Sedi tu za mizo, pij in jej! — Truden si, revček!« — Mlada Anka in Manči se bosta vrtela

okoli njega, radovedna, nemirna, držala se ga bosta za rokav in ga izpraševala o Ameriki, o tisti lepi, krasni deželi za morjem. In mama, ljubezniva, dobra mamica, ga bo pobožala po velih, izžetih licih. Zrla bo nanj s svojimi dobrimi očmi, usmiljena, in bo govorila: »O Jernej, kako si truden in zdelan! Zato se odpočij, glej, saj je danes sveti večer... Kar jej in pij, saj si potreben!« — Tudi papa bo zlezel izza peči, star, sklonjen, in mu bo podal desnico: »No, sedaj si pa doma. Tako je prav, Jernej; nič več ti ne bom očital, da si bil odšel; sedaj si zopet naš.« — — Praznično bo v gorki zakurjeni sobi. Pred mičnimi jaslicami bo gorela rdeča lučka; trepetala bo malo, tudi angel na zlati nitki bo trepetal, kakor bi poizkušal zbežati. Jernej pa bo sedel za mizo, hleb kruha pred seboj, glavo odkrito, oči vesele, govoril bo zelo veliko, pravil o Ameriki, o težkem delu tamkaj, in Anka in Manči ga bosta poslušala začudena. Tudi papa in mama ga bosta poslušala, glavo v dlanéh, zmajevala bosta malo in se bosta čudila: »No, je že prav, da si se vrnil. V tujini je pač drugače kakor doma; tudi ljudje morajo biti tam drugačni, osorni in mrki. — Jej, Jernej, in se odpočij!« — V Jernejevih očeh bo pa radosten smehljaj, tiha resnoba se bo razlila na njegova lica...

Stopal je Jernej naprej. Pred očmi se mu je meglilo, vse zlate sanje so pobegnile iz srca. Kolikor daleč plava oko, povsod le bela, daljna polja; povsod belo, neizmerno, v neskončnost potapljaajoče se megleno morje, ki mu ni konca, ne kraja. V divjem vrvenju rajajo težke, debele snežinke pred očmi zmrzujočega popotnika. Ledeni sever brije za njegovimi ušesi; pod nogami pa škriplje sneg, tuintam pa zazveni na tleh, kakor bi se zdrobilo tanko steklo.

Težko hodi Jernej. Ko se ozira naokoli in ne zapazi nikjer drugega kakor le neizmerno sneženo morje, se mu zazdi, da stoji vedno na enem in istem mestu in da je svojo dolgo pot šele ravno pričel. Vrti se nad njim, šumi in tuli naokrog, rezki vetrovi jadrajo preko poljane in pripogibajo s snegom obložena drevesa...

Jernej pomisli:

»Ponehalo bo, čisto gotovo, da bo. Če ne, ne pridem domov, živ že ne. O Bog, da bi se zvedrilo!«

Trudoma privzdiguje nogé, ječi kakor v strahu. Do kolen sega sneg in je trd kakor iz kamena. Toda po vrhu ne more Jernej stopati: udere se takoj do tal, zahrešči...

Dolgo, dolgo že hodi tako, truden. In že začuti bolečine v nogah. Kakor lesene so, le s težavo jih vleče za sabo. Po vsem telesu ga stresa mraz. Zobje mu šklepetajo, tanka ledena skorja se mu strjuje na velih, porastlih licih.

Nič več ne misli Jernej. Tudi gleda ne več nikamor. Samo hodi, hodi težko, počasi, sklonjen do kolen, do mrzlega snega. Tako se vrača domov o Božiču; iz daljne Amerike prihaja kakor izgnanec v domovino...

II.

Sveti večer je; pri Krajanovih na Čimernem gori v veliki izbi z mirnim, tihim plamenom ogromna, od stropa viseča svetilka; topla luč je razlita nad vsemi jasnimi obrazi v izbi.

Za mizo stojita Anka in Manči, lepooblečeni, radost na obrazu, veselje v očeh, zreta na jaslice v kotu in sta zelo vesela in zadovoljna. Saj sta vse tako lepo naredila, ko je bil še komaj mrak; kakor živo je vse, smehlja se prijazno iz kota. Živobarvani pastirci pojó veseli, in ovčke, majhne, smešne in ponižnosive, meketajo vmes, hodijo po mehkiem mahu vse križem in mulijo travo... V sredi pa je hlevček. Žarka svetloba ga je oblila; kakor iz nebes samih miglja nad borno strehico zlata zvezda. Beli angelčki, svetli krilatci, pevajo v zraku, migljajo nemirni in zamahujejo s tankimi, srebrnimi perutnicami... Tako resnično živo je vse narejeno, da se Anka na skrivaj smehlja in se začudi samisebi: je-li mogoče, da sem jaz to delala? Tudi Manči se smeje samemu sebi in lepim pastircem...

Mama stopa na prstih po izbi. Tiho, mirno, kakor bi se bala, da ne bi motila svečanega miru. Sedaj je pri mizi in jo pogrinja z velikim, belim prtom. Briše si roke ob predpasnik in pogledava po jaslicah, ozira se proti durim. Pa zopet odhaja v kuhinjo, zapira neslišno duri za sabo, hodi po veži, stara in zgrbljena. Pa se vrača v izbo z gorko, dišečo pogačo. Položi jo na mizni prt in stopa naprej po izbí, brez šuma, kakor velik, bel, prozoren angel.

Na zapečku sedi papa, pipico tobaka v ustih. Star, nadložen, kašlja, hripav je in puha dim pred sabo v zrak. Beli oblaki plavajo dol s peči, poigravajo se med sabo, niže in niže se potapljajo in se zopet dvigajo proti stropu...

Mama se okrene.

»Kaj ne prihaja? ... Zdi se mi, da čujem korake zunaj za hišo...«

Papa vzame pipico iz ust, strka pepel iz nje in zmaje z glavo:

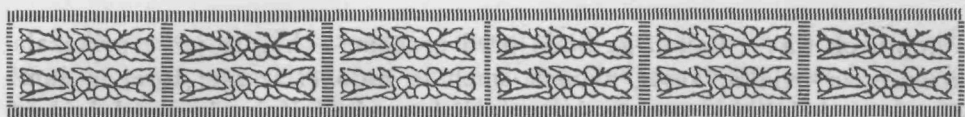
»Čas bi že bil. Pisal je, da pride danes zvečer. Pa kdo vé, grdo je zunaj, burja brije za ogli...«

Zima je bila zunaj, sneg in mraz, v izbi pa je bilo toplo; časih je potrkal veter na okno, streslo se je steklo in je zazvenčalo — hipoma se je zdrznila skrbna mamica, ozrla se je plašna, gledala dolgo proti durim in je pričakovala težko.

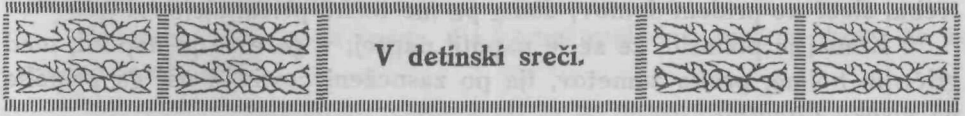
»Sedaj bi že moral priti. Deset je ura, treba bo kmalu k polnočnici — kaj bo z Jernejem? ... Burja je zunaj in zameti so v hribih. Da bi le Bog dal, da bi Jernej ne izgrešil pota in ne ostal v zametih!«

Grobna tišina vlada v celi izbi. Mirno sedita Anka in Manči za mizo in se menita nalahno o Jernejevi vrnitvi...

.... Prišel bo bogat kakor kraljevič v bajkah, pripeljal se bo v zlati kočiji pred hišo, ponosen, veselega, lepega obraza, živih, črnih oči, smeh in veselje na cvetočih licih. Slišali bodo že od daleč, kako se pelje, lahko bo drčala kočija po klancu navzgor, živa vranca bosta rezgetala in bila

V detinski sreči.

s kopiti ob tla ... Čakali ga bodo pred pragom — hej, se je že prikazala kočija izza ovinka, vesel, zvonek smeh je zadonel iz nje; torej ni sam! Zlatolaso, belolično nevesto bo pripeljal s seboj! Kako je vesel in lep! Obraz kakor solnce in oči kakor zvezde — sedaj se je dvignil z nevesto s sedeža in že stopata iz kočije ... »Pozdravljena, o mamica in papa, pozdravljena, o Anka in Manči!« — Že podaja desnico ... Pa kako gosposki je, ta Jernej, kar blišči se od svile in od zlata! »Gospod brat Jernej, klanjam se! Klanjam se!« bi bilo treba skoraj reči ... In gredo v izbo; Jernej se pogovarja s papanom, zlatolasa nevesta pa z mamo važno, zelo važno, o lepi, zlati Ameriki in drugih tujih krajih. Anka in Manči pa stopata zadaj, nemirna, koprneča, in se smehljata od sreče ...

Lepe so te sanje, pa kakor so prišle, tako tudi izginejo. Veter cvili zunaj za ogli, trka venomer na šipe v oknih in kliče in prosi. Kako bi moglo biti lepo tam zunaj?! ... Mraz je in zima, smrt hodi po sneženi odeji in kaže svojo plašljivo, režečo lobanjo ...

Kazalec na stenski uri kraj duri kaže že enajst. Prišel je čas, ko bo treba k polnočnici.

»Ne bo ga danes,« zavzdihne mama in se pokriža. »Bogve, morda se še vozi po železnici in se je zakasnil. Toda pisal je, da pride na sveti večer za gotovo. Moj Bog, mene skrbi ...«

Papa vstane z zapečka, stopi na tla in se obleče v kožuh.

»Nikar se ne boj! Enkrat pride gotovo; če danes ne, pa jutri. Pa tudi: kako bi ponoči skozi take kraje? ... Jutri pride, ob belem, svetlem dnevu. — — No, pa sedaj je čas, da gremo k polnočnici.«

Ogrnejo si vsi površnike, se dobro zavijejo in stopijo v vežo.

Papa prižge leščerbo, namaže težke škornje in odpahne vežne duři. Mrzel veter zabrije vsem v lica in snežinke jim zamigljajo pred očmi. Zima, osorna in odurna starka, se zareži in dahne svoj strupeni dih v hišo ...

Stoje zunaj v vetru in v mrazu. Zaškriplje ključ v vratih, zahrešči malo — in že se je odpravila vsa družina po hribu navzdol. Papa sveti, za njim gre mama, sključena v dve gubi in tesno ogrnjena, velik molitvenik v rokah, zadaj pa stopata Anka in Manči in se treseta od mraza.

Kmalu izginejo izpred hiše in utonejo v gluho noč.

III.

Jernej je prenočil v prvi vasi, ki jo je dobil. Spal je v hlevu na slami, zelo truden, bolj kakor prej, se je napotil zgodaj zjutraj naprej.

Snežilo je brez prestanka v težkih kosmičih; burja je razsajala na planjavi, zameti v gorah so se višali in večali.

»Danes bo sveti večer!« je rekel kakor samsebi Jernej. »Hiteti je treba, sicer ne pridem domov; doma pa me težko pričakujejo ...«

Komaj je pomislil, že se je napotil naprej; v goré se je napotil, med griče in holme, preko zametov, tja po zasneženi cesti, ki naj ga pripelje na visoko Čmerno ...

Hudo je pritiskal mraz, in Jernej se je zavijal vedno bolj v kožuh; drgetal je po vsem životu od mraza. Kakor ledene so mu postajale noge.

Ko bi že vendar enkrat prišel domov! ... Konec bi bilo temu večnemu romanju, odpočil bi se lahko za pečjo in bi se naspal ...

Rezek sever je bril med hribi in je tulil žalostno; Jernej se je pa sklonil globoko, da ne bi rezal veter v njegova lica, in je hitel naprej. Bila je to težavna in nevarna pot.

Hodil je Jernej tako do poldneva in se ni odpočil; trepetal je kakor bilka na vodi od mraza in je korakal naprej. Vedno je še naletaval sneg, bil je še gostejši kakor prej. Vrtelo in zibalo se mu je pred očmi, bučalo mu je za ušesi in pojemalo cvileče za griči in holmi.

»O, kje je še moj dom? ... Kmalu bo mrak. Moj cilj je pa še tako daleč. — Bog mi pomagaj!«

Zavzdihnil je sredi pota in se je prestrašil. Komaj da je minulo poldne, je legal na zemljo že mrak. Jernej ni mislil, da je že mrak, da se bliža že noč, brez čuvstev je bilo njegovo srce. Tako je šel naprej globoko-upognjen, truden, da bi dospel le domov.

Ko je legla na zemljo noč, je zrastlo veliko upanje v Jernejevem srcu, velik pogum:

»Moram priti domov; ravno danes, na sveti večer! Kaj bi bilo, če ne bi prišel?«

Gazil je sneg s cela; glavo na prsih, roke ob životu, truden do smrti, je hodil naprej.

»Odpočijem se. Moram. — — Potem pa naprej!«

Ni še pomislil in že je omahnil na sneg. Roke si je dejal pod glavo, zasôpel je težko in takoj ga je premaгал spanec. Snežinke so se vrtele nad njim in so se tajale na njegovem obrazu; oster veter pa mu je poljubljal oči ...

Tako je ležal nekaj časa, kar zamiglja iz daljave prijazna lučka. Bliža se, čuje se govorjenje in smeh. Krajanova družina je na poti k polnočnici.

»Da bi bil Jernej tukaj, ogrnila bi ga kar s svojim površnikom!« je zavrnila sestra Anka naenkrat.

Tedaj se je papa ob nekaj spotaknil in je padel na kolena.

»Človek leži tu!«

Kakor v strahu se je stresla zadaj mati.

»Kdo?«

»Človek!«

Mati, Anka in Manči so bili takoj pri papanu; blede svetloba leščerbe je obžarjala belo, zasneženo človeško truplo na tleh.

Papa se je sklonil.

»Pa kdo vendar je?«

Dvignejo človeka iz snega. Pa komaj zagledajo njegov obraz, ga že spuste prestrašeni.

»Jernej! ... Moj Bog!« vikne mati in se zgrudi poleg sina.

Jokaje zakričita otroka:

»Mama! Mama!«

Iz daljave zablešči tedaj druga luč. Počasi se bliža. Otroka kričita »na pomoč!« Kmalu dojdejo sosedovi: gospodar in dva fanta. Zvežejo nosila in položijo nanja Jerneja.

Bila je žalostna pot proti domu. A vendar ne brezuspešna. Za mračno in žalostno božično nočjo je bil pa tem veselejši in jasnejši božični dan.

Krona.

Spisal Ščitomir — J. P.

Med vaškimi šolarčki je bil znan Oblokarjev Tonček kot jako dober pripovedovalec. Ako so le mogli, so ga součenci poklicali takole med odmorom in mu proseče pošepetali:

»Ti, Tonček, pa se tista lučka, ki plava od gore do gore, podnevi nikoli ne prikaže?«

Ob takih prilikah se jim je Tonček nasmehljaj, češ, kako ste nevedni. In ako je bilo še čas, pa jim je tudi raztolmačil to ali ono zagonetno čudo...

Vedno pa jim je vedel povedati kaj novega. Sedaj jim je pripovedoval o gozdnem možu, ki je velik kot najvišja smreka; širok kot polovica šentjanske gore, in ima brado dolgo do kolen. Kakor ogenj se mu svetijo oči, a njegov glas je podoben gromu... In mali šolarčki, njegovi sošolci, so se strahoma spogledovali — li morda ne prihaja že kje grozen in silen, kakor ga jim je predložil Tonček. In ako se je med takim pripovedovanjem le zgenila veja, jih je že oblila zôna. Seveda je znal Oblokarjev Tonček zopet pomiriti svoje znančke: pričel jim je pripovedovati o lepih vilah, ki plete ob mesečnih nočeh iz praprotja tako lepe vence, kakršnih ne zna nobena vaških deklic; ki pojejo tako lepo, kot bi zvonili zvonovi o polnoči svete božične noči.

»Take so —« jim je pripovedoval z važnim licem Tonček in mahal z roko kakor v šoli učitelj, kadar jim je kaj razlagal — »take so ali pa še lepše kot v cerkvi angelci. Zlate lase imajo, segajoče do tâl, in srebrne zvezde jim bleste na čelu. Ali za vsakega ne marajo in tudi ni vsakemu dano, da bi jih videl.«

Tako in enako je pripovedoval Tonček in zato je bil med vaškimi šolarčki pravi ljubljencek.

Toda Tonček je bil tudi nekoliko samopašen in ni hotel, da bi bil še kdo drugi tako učen in moder kot on, zato ni nikdar povedal, kje čuje